

позитивним наслідком диверсифікацію видів і напрямів фінансово-господарської діяльності, розширення бізнесу та зниження економічних ризиків. Ще одним важливим і позитивним аспектом інтеграції підприємств будівництва та промисловості є те, що види економічної діяльності, які вони представляють належать до реального сектора економіки, формуючи «ядро» конкурентоспроможності економіки регіону, створюючи велику кількість робочих місць та реалізуючи соціальні заходи. Саме тому при співпраці суб'єктів господарювання у вказаних видах економічної діяльності формуються об'єднання, спроможні впливати на рішення органів регіональної і місцевої влади. Це покращує можливості лобювання легальними та офіційно діючими економічними агентами владних рішень, що не мало важливо в умовах несправедливого інституціонального середовища та нерівних правил конкуренції, які спостерігаються на сьогодні практично у всіх регіонах України.

РЕЗЮМЕ

Кризові явища у будівництві як важливого секторі національного господарства потребують розробки та реалізації дієвих управлінських заходів, спроможних швидко та якісно усунути негативні тенденції розвитку будівництва. В роботі подано передумови розвитку інтелектуальної складової формування будівельних інтегрованих систем.

Ключові слова: кризові явища, будівництво, регіони України, управлінські заходи, інтелектуальна складова, інформатизація, інтегровані системи, кластер.

РЕЗЮМЕ

Кризисные явления в строительстве как важном секторе национального хозяйства нуждаются в разработке и реализации действенных управленческих мероприятий, способных быстро и качественно устранить негативные тенденции развития строительства. В работе поданы предпосылки развития интеллектуальной составляющей формирования строительных интегрированных систем.

Ключевые слова: кризисные явления, строительство, регионы Украины, управленческие мероприятия, интеллектуальная составляющая, информатизация, интегрированы системы, кластер.

SUMMARY

The crisis phenomena in building as important sector of national economy need development and realization of effective administrative measures, capable quickly and high-quality to remove negative progress of building trends. Pre-conditions of development of intellectual constituent of forming of build computer-integrated systems are in-process given.

Keywords: crisis phenomena, building, regions of Ukraine, administrative measures, intellectual constituent, informatization, the systems, cluster, are computer-integrated.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети : монографія / [за ред. З. С. Варналія]. – К. : НІСД, 2007. – С. 579-581.
2. Пинда Ю. В. Організаційно-економічне забезпечення конкурентоспроможності будівельного комплексу регіону : автореф. дис. на здоб. наук. ст. к.е.н.: 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка / Ю. В. Пинда / Ін-т регіональних досліджень НАН України. – Львів, 2009. – С. 13.
3. Статистичний щорічник України за 2010 рік : статистичний збірник / Державна служба статистики України. – К.: Август Трейд, 2011. – С. 305.
4. Соха Ю. І. Формування будівельного ринку в Україні / Соха Ю. І., Процак К. В. // Проблеми економіки та управління. – Львів : Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2009. – С. 203-207.
5. Діяльність підприємств – суб'єктів підприємницької діяльності : статистичний збірник. – Львів: Головне управління статистики у Львівській області, 2011. – С. 18, 26, 50.
6. Діяльність суб'єктів малого підприємництва Львівщини : статистичний збірник. – Львів: Головне управління статистики у Львівській області, 2011. – С. 73.

УДК 336.748.2

ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ ЗОЛОТОВАЛЮТНИХ РЕЗЕРВІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВАЛЮТНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВ

Пристипа Т.В., аспірант кафедри міжнародної економіки Донецького національного університету

Актуальність. Створення золотовалютних резервів країни є однією з необхідних умов існування і функціонування будь-якої держави, оскільки вони забезпечують виконання ряду найважливіших завдань: дають можливість проводити незалежну від зовнішніх чинників грошово-кредитну політику шляхом стабілізації і регулювання курсу національної валюти. Правильний вибір структури золотовалютних резервів, оптимізація її є найважливішим завданням для Національного банку України в умовах нестабільності світової валютної системи і значного впливу на Україну ризиків світового масштабу.

Вивченням цієї проблематики займаються як вітчизняні, так і зарубіжні учені. Аспекти управління золотовалютними резервами аналізували у своїх наукових роботах українські, російські та іноземні економісти, серед яких Аксьонов Д., Анікін А., Беляєв Д., Вожжов А., Кигель В., Ковальчук А., Козюк К., Лук'яненко Д., Луцишин З., Мазин Е., Матіос А., Мозговий О., Оболенський В., Паливода К., Платонова І., Роуз А., Савельєв Е., Тихонов А., Фаненко М., Френкель Дж., Шаров О. та ін.

Постановка завдання. Метою роботи є аналіз світових тенденцій накопичення і використання міжнародних золотовалютних резервів, визначення оптимальності їх структури, а також аналіз формування і використання золотовалютних резервів України як інструменту валютної політики Національного банку.

Результати дослідження. У світовій практиці під золотовалютними резервами розуміються державні запаси золота і іноземної валюти в центральному банку і фінансових органах країни, включаючи рахунки в міжнародних валютно-кредитних організаціях [3].

Золотовалютні резерви – офіційні централізовані запаси резервних високоліквідних активів, які використовуються для міжнародних розрахунків країни, погашення зовнішніх боргових зобов'язань, регулювання ринкових валютних курсів національних грошових одиниць. Резервні активи перебувають у володінні і розпорядженні центральних банків, державних фінансових органів, міжнародних валютно-кредитних організацій і характеризуються наступними ознаками, приведеними в таблиці 1.

Таблиця 1

Основні ознаки, що характеризують золотовалютні резерви

Ознака	Характеристика ознаки
1. Високоліквідні активи	Міжнародні резерви повинні відрізнятися високою ліквідністю; як правило, до складу золотовалютних резервів включають іноземні валюти і золото
2. Гарантія виконання країною міжнародних фінансових зобов'язань	Демонстрація учасникам ринків здатності країни виконати свої зовнішні зобов'язання. Можуть служити джерелом погашення зовнішнього боргу або покриття дефіциту платіжного балансу
3. Забезпечення стабільності національної валюти	Золотовалютні резерви використовуються Центробанком для проведення інтервенцій на внутрішньому валютному ринку, тим самим попереджаючи різкі коливання курсу національної валюти
4. Свідчать про міцність фінансового положення країни	Призначені для згладжування коливань доходів і витрат в роки несприятливої кон'юнктури; є фінансовим резервом на випадок національних катастроф або надзвичайних подій. Збільшення золотовалютних резервів позитивно впливає на інвестиційну привабливість будь-якої країни

Необхідним елементом валютної політики, пов'язаної з формуванням і управлінням офіційними золотовалютними резервами країни, є визначення їх оптимальної структури. Актуальність цього питання особливо посилюється у зв'язку з останніми тенденціями розвитку провідних світових економік, нестабільністю фінансових ринків, значною волатильністю валютних курсів, що примушує центральні банки диверсифікувати свої золотовалютні резерви і ставити проблему вибору резервної валюти [4].

Структура офіційних золотовалютних резервів - це сукупність підібраних в певній пропорції валютних активів. На цьому етапі розвитку світового фінансового ринку можна говорити про те, що структура золотовалютних резервів більшості країн залежить від економічного стану країни, її місця у світовій економіці, стійкості національної валюти, валютно-курсової політики країни відносно зовнішньоекономічної діяльності і динаміки експортно-імпортних операцій.

У сучасних умовах структура офіційних золотовалютних резервів, що формуються банками більшості країн світу, включає, як правило, чотири основні компоненти (рис. 1) [5].

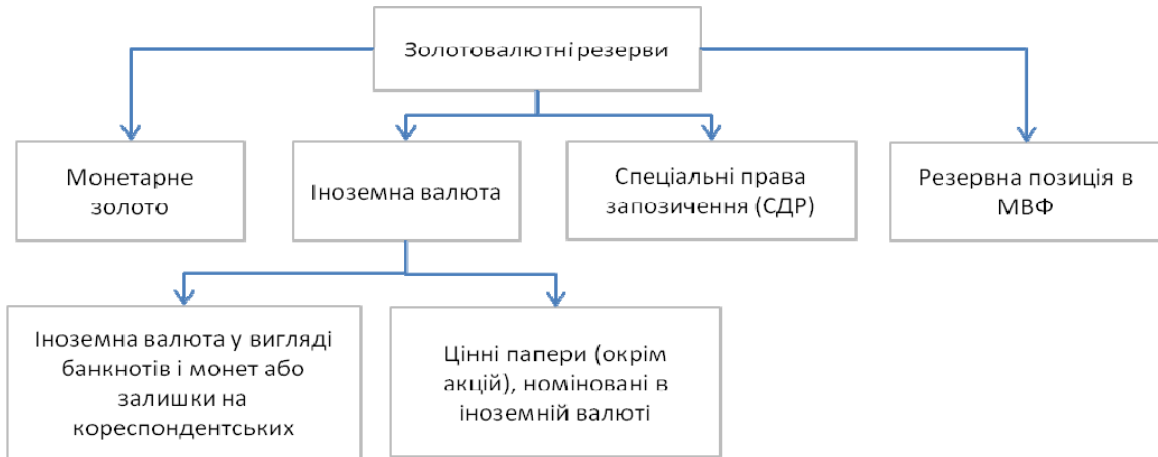

Рис. 1 Структура золотовалютних резервів

Необхідний розмір золотовалютних резервів країни прийнято розраховувати виходячи з об'єму виплат по зовнішніх боргах і об'єму імпорту товарів і послуг. Найчастіше в міжнародній практиці застосовують коефіцієнт достатності міжнародних резервів, який розраховується як можливість покриття середньомісячного імпорту країни. По практиці, що склалася, прийнятним вважається рівень резервів, що покриває тримісячний імпорт. Проте в епоху глобалізації для більшості країн основним завданням формування і використання золотовалютних резервів стає не забезпечення критичного імпорту, а збереження і підтримка стійкості курсу національної валюти.

Таблиця 2

Держави з найбільшими міжнародними резервами [6]

№	Країна	Золотовалютні резерви, млрд. дол	Дані за станом на
1	Китай	3 312,0	31.12.2012
2	Японія	1 351,0	31.12.2012
3	Євросоюз	863,8	31.12.2011
4	Саудівська Аравія	626,8	31.12.2012
5	Росія	537,6	31.12.2012
6	Тайвань	408,5	31.12.2012
7	Бразилія	371,1	31.12.2012
8	Швейцарія	331,9	31.12.2011
9	Південна Корея	326,9	31.12.2012
10	Гонконг	317,3	31.12.2012
11	Індія	287,2	31.12.2012
12	Сінгапур	259,3	31.12.2012
13	Німеччина	238,9	31.12.2011
14	Алжир	190,5	31.12.2012
15	Таїланд	181,6	31.12.2012

Структура золотовалютних резервів значною мірою залежить від особливостей елементів світової валютної системи, що діє в цей історичний період, особливостей міжнародних розрахунків, ролі різних країн у світовій торгівлі і міжнародному розподілі праці. В умовах функціонування золотого стандарту (Паризька система) основну частину офіційних резервів, створених центральними банками, складало золото, яке було не лише способом міжнародних розрахунків, але і основним активом, який забезпечував внутрішній банківний оборот в країні. Генуезька система започаткувала активне нагромадження іноземних валют в структурі золотовалютних резервів - головним чином розмінних на золото девізів - долара США, англійського фунта стерлінгів і французького франка. А із створенням Бреттон-Вудської валютної системи домінуючі позиції як у світовій торгівлі, так і, відповідно, в структурі золотовалютних резервів зайняв долар США. Із зростанням ролі Західної Європи і Японії у світовій торгівлі в офіційних валютних резервах їх центральних банків сталися адекватні зміни, які відбивали валютний стандарт Ямайської системи. До золотовалютних резервів нарівні з долларом США були також включені найбільш стабільні європейські валюти.

Як показує світовий досвід, найбільш великі запаси вільно конвертованої валюти мають в розпорядженні країни, які мають значний дохід від експорту товарів і послуг, туризму, інвестиційної діяльності за кордоном, а також що зуміли створити ефективні механізми по акумуляції і раціональному використанню валютних надходжень.

За даними [6] на початок 2013 року загальна сума офіційних резервних активів у світовій економіці оцінювалася в 12,9 трлн. дол. Останніми роками значна частина золотовалютних резервів концентрується в країнах Південно-Східної Азії (таблиця 2). Зокрема, приблизно 6,8 трлн.дол., або більше 50% усіх золотовалютних резервів доводилося на центральні банки Азіатських країн: Китай - 3312 млрд.дол., Японія - 1351 млрд.дол., Тайвань - 409 млрд.дол., Південна Корея - 327 млрд.дол., Індія - 287 млрд.дол. У таблиці 2 представлені країни з найбільшим золотовалютним резервом (за станом на кінець 2012р.), на долю яких доводиться більше 74 % золотовалютних запасів світу.

Серед промислово розвинених держав найбільші валютні резерви мають Німеччина, Італія, Франція, США та ін. Слід зазначити, що якщо більшість промислово розвинених країн традиційно мали відносно великі об'єми золотовалютних резервів, то новим індустріальним країнам Азії - Китаю, Тайваню, Кореї, Гонконгу - вдалося створити великі запаси валюти завдяки успішному розвитку концепції експортної орієнтації.

Особливо нестримно збільшуються золотовалютні накопичення Китаю і дорівнюють більш ніж 3,3 трлн.дол. Китайська економіка стабільно демонструє небувалі темпи зростання. Значне резервування наявних валютних ресурсів є одним із способів захисту від "перегрівання економіки". Китай формує золотовалютні резерви і розміщує їх в США. Таким чином, уряд Китаю формує "могутній фінансовий щит" і може робити відчутний вплив на економіку США [7].

Великі об'єми валютних резервів розширюють можливості країн здійснювати валютні і інвестиційні операції з метою отримання додаткового прибутку, а також надають більше можливостей для проведення валютних інтервенцій. Проте, деякі автори [7] відмічають негативні наслідки накопичення надмірних об'ємів золотовалютних резервів вище оптимального рівня, що ринково розвинені країни розглядають швидше як недолік, чим позитивне явище. Зв'язується це зі збільшенням інфляційного тиску на економіку країни, зростанням надмірних інвестицій і виникненням переоцінених активів, утворенням труднощів в реалізації грошово-кредитної політики. Керівник ФРС США Алан Гріспен свого часу відмічав, що надмірно великий резерв є тягарем для національної економіки. Можливо, виходячи з цього золотовалютний резерв США складає 148 млрд.дол. при ВВП рівному 15,7 трлн.дол.

Як показує динаміка (рис. 2), доля розвинених країн в структурі світових валютних резервів стабільно скорочується. В середині 90-х валютні резерви розвинених країн, що розвиваються, співвідносилися як 67:33, в 2000-му році 63:37. Вже в 2005-му сукупна величина валютних резервів країн з ринком, що розвивається, перевищувала резерви розвинених країн, і по стану на початок 2013 доля останніх скоротилася до 33,7%.

Зростання валютних резервів країн, що розвиваються, частково було пов'язане зі збільшенням іноземного капіталу, але в окремих випадках цей чинник мав негативні наслідки. У деяких країнах (Індонезія, Таїланд, Південна Корея) раптовий відплив спекулятивного капіталу призвів восени 1997 року до розвитку валютно-фінансової кризи, що змусило витратити частину валютних резервів і навіть звернутися по допомогу до міжнародних організацій.

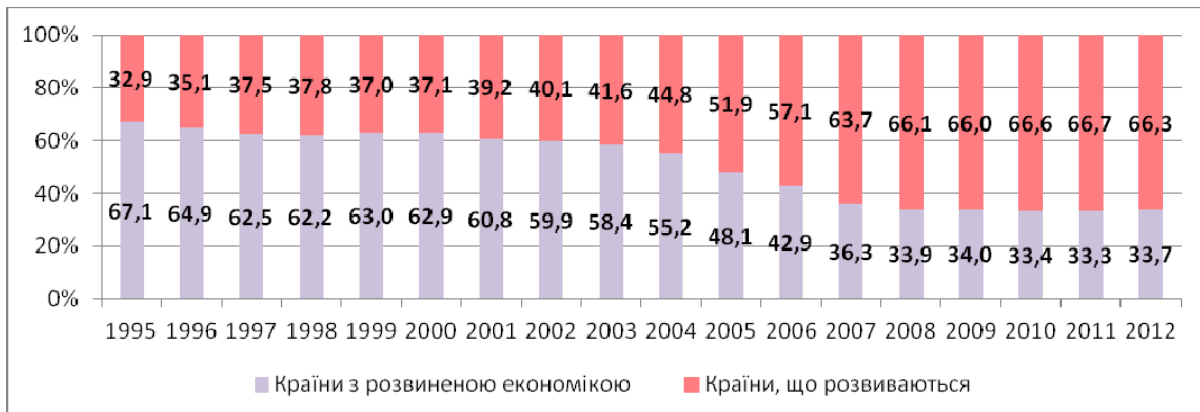

Рис. 2 Структура світових валютних резервів в розрізі країн з розвинутою економікою та країн з економікою, що розвивається, в 1995-2012рр.

Як показано в таблиці 3, основними валютами, що грають у світовій економіці роль резервних на сьогодні являються долар США, євро, японська ієна, англійський фунт стерлінгів, швейцарський франк. При цьому ключові валюти - національні кредитні гроші провідних розвинених країн, які використовуються в міжнародному обороті, - на сьогодні всього дві: долар США і євро.

Сьогодні структура резервів центральних банків значною мірою визначається оцінкою перспектив економічного розвитку США і Західної Європи, що впливає на долі, відповідно, долара і євро у складі золотовалютних резервів. Таким чином, нині основними резервними валютами є долар США і євро, що характеризує сучасну валютну систему як бівалютну.

При цьому, хоча швейцарський франк і не є валютою зовнішньоторговельних операцій, він використовується як резервна валюта, оскільки швейцарські банки мобілізують значні грошові кошти і забезпечують надійне розміщення капіталу. Іноді його ще називають "валютою-притулком" на період криз або підвищеної волатильності на ринках, оскільки у якості притулку зазвичай виступає валюта країни з найбільш стабільною економікою і низькою процентною ставкою. Історично цю роль виконують швейцарський франк і японська ієна.

Фунт стерлінгів, незважаючи на зменшення ролі Великобританії на світових ринках, зберігає за собою роль резервної валюти завдяки розгорнутій на весь світ банківській мережі цієї країни.

Таблиця 3

Динаміка зміни обсягів світових золотовалютних резервів у структурі валют [9]

Найменування валюти	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2010	2011	2012
Долар США	59%	65%	71%	72%	66%	67%	64%	62%	62%	62%	62%
Євро			18%	19%	25%	24%	26%	28%	26%	25%	24%
Німецька марка	16%	14%									
Англійський фунт стерлінгів	2%	3%	3%	3%	3%	4%	5%	4%	4%	4%	4%
Японська ієна	7%	6%	6%	5%	4%	4%	3%	3%	4%	4%	4%
ЕКЮ	9%	6%									
Нідерландський гульден	0.3%	0.4%									
Французький франк	2%	1%									
Швейцарський франк	0.3%	0.3%	0.2%	0.3%	0.2%	0.1%	0.2%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%
Інші	5%	4%	2%	1%	2%	2%	2%	3%	4%	5%	6%

На початку 2000-х років після введення Європейським Союзом нової резервної валюти - євро моновалютна система трансформувалася у бівалютну. У момент її ведення в 1999 році світові золотовалютні резерви на 18% склалися з євро. Це сталося внаслідок того, що євро об'єднало в собі декілька конвертованих валют - німецьку марку, французький франк, італійську ліру. Німецька марка і французький франк, сумарна доля яких в 1998 році складала 15% і забезпечили вигідну стартову позицію євро у валютних резервах центральних банків різних країн світу, що підтверджується даними таблиці 3 і рис.3.

Розширення Євросоюзу з 8 до 27 країн і відповідне розширення зони впливу євро, збільшення об'ємів міжнародної торгівлі з розрахунками в євро забезпечили збільшення його долі в міжнародних валютних резервах за більш ніж 10 років до 24%. За цей же період доля долара у світових валютних резервах скоротилася з 71% до 62%.

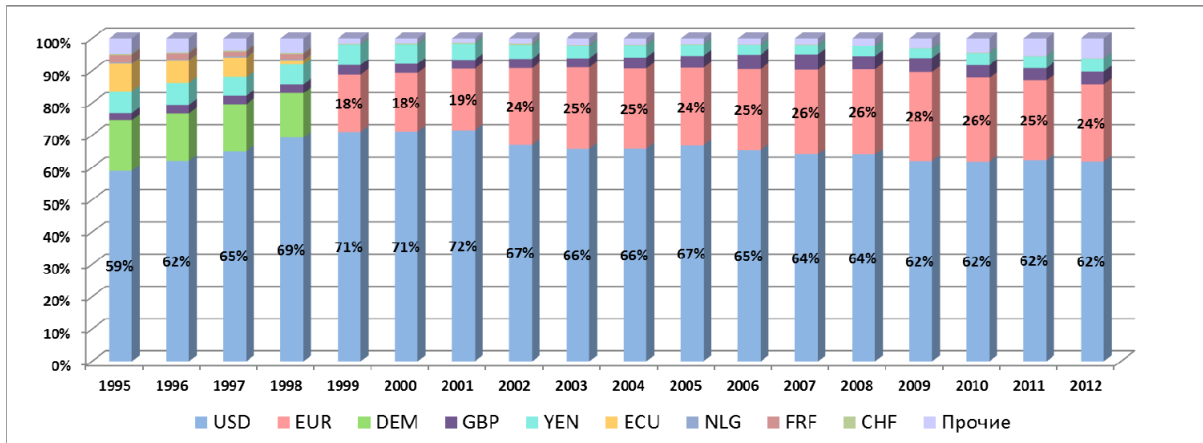

Рис. 3 Структура міжнародних накопичень в іноземних валютних резервах в 1995-2012 рр [9].

Досягнувши найбільшої питомої долі в 2001 році - 72%, доля долара в структурі резервів поступово почала знижуватися з одночасним посиленням ролі євро як світового резервного засобу.

За станом на кінець 2000 року доля долара США і євро в структурі офіційних резервів дорівнювала відповідно: в розвинених країнах - 70% і 18%, в країнах, що розвиваються, - 75% і 18% (рис. 4).

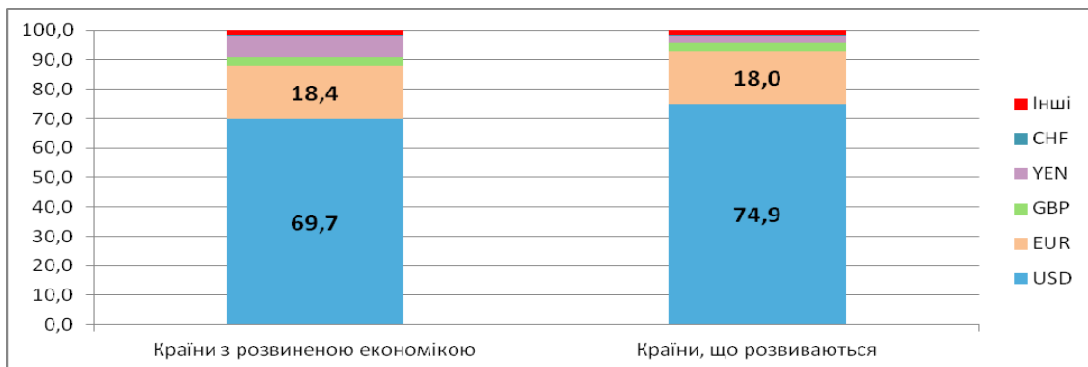

Рис. 4 Співвідношення структури валют офіційних резервів розвинених країн і країн з економікою, що розвивається, в 2000 році.

До початку 2013 року в структурі офіційних резервів сталися зміни: доля резервів в доларах знизилася як в країнах з розвинутою економікою, так і в країнах, що розвиваються. Тепер співвідношення долар/євро в структурі резервів виглядає так: в розвинених країнах - 64% і 24%, в країнах, що розвиваються, - 60% і 24% (рис. 5). Ці тенденції вказують на поступове витіснення долара США з позиції провідної резервної валюти.

Фінансова криза показала недостатню стійкість бівалютної системи. Нестабільність долара США останніми роками знижує довіру до нього з боку суб'єктів економічних стосунків, що призводить до зниження попиту на цю валюту для використання як способу збереження і примушує країни-експортерів розробляти методи захисту від витрат при взаєморозрахунках.

Порушення макроекономічної стабільності в окремих країнах євросоюзу у відчутно дестабілізували євро, що продемонструвало уразливі сторони монетарного союзу в умовах посилення глобальної фінансової нестабільності. Фінансова інтеграція в ЄС

супроводжується економічними процесами, які об'єктивно утворюють підоснову нестійкості євро і послабляють позиції валюти як резервною [13].

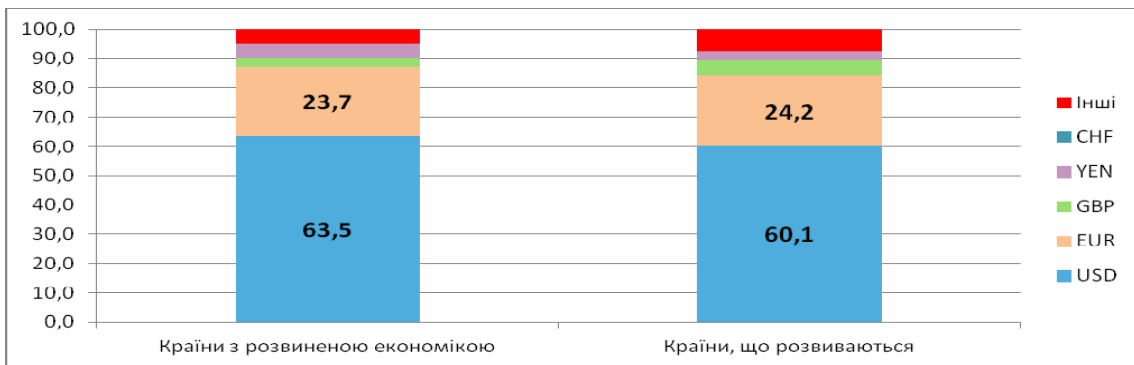

Рис. 5 Співвідношення структури валют офіційних резервів розвинених країн і країн з економікою, що розвивається, у 2012 році

Але проте на сьогодні економіки США і Євросоюзу переважають над економіками інших країн світу (за підсумками 2012 року ВВП США склав - 15,7 трлн.дол., ВВП Євросоюзу - 15,9 трлн.дол). Можливо, з часом положення зміниться - зараз до числа лідерів приєднався Китай (у 2012 році ВВП Китаю склав - 12,4 трлн.дол.), а у разі об'єднання деяких країн з великими експортними потоками в економічні союзи і введення ними загальної нової валюти можуть статися і інші зміни. Сукупний об'єм ВВП цих країн стане забезпеченням нової валюти, а об'єднання декількох країн з їх диверсифікованими експортними потоками різноманітної продукції понизить можливі ризики використання цієї валюти. Політика таких економічних союзів буде спрямована на поступове розширення сфери впливу своєї нової валюти і подальше отримання нею статусу резервної спочатку в регіональному, а потім і у світовому масштабі.

На практиці вже немало [2] країн почали працювати над утворенням нових регіональних економічних союзів з метою консолідації економічного потенціалу і об'ємів експорту. Так, стани-члени Ради співпраці арабських країн Персидської затоки ще в 2008 році оголосили про створення єдиного ринку з метою введення нової валюти "халіджі" [10]. Ще одна валюта, яка може з'явитися до 2015 року, ініційована Азіатським банком розвитку, це - "азіатська валютна одиниця" (ACU), яка об'єднає грошові одиниці 13 країн Азіатсько-тихоокеанського регіону, у тому числі Японії, Китаю, Південної Кореї, Тайваню [11]. На іншому континенті країни-учасниці Боліваріанської альтернативи для народів Латинської Америки бачать свій подальший розвиток в переході на новою умовною одиницю взаєморозрахунків - "сукре". Спочатку планується її використати як віртуальну, а потім як повноцінну з метою заміни долара США у зв'язку з його нестабільністю [12]. Країни Південної Африки: ЮАР, Намібія, Свазіленд, Лесото, Ботсвана також розробляють проект створення регіональної валюти. Планується до 2028 року здійснити перехід усього континенту на нову валюту "афро", але доки багато африканських країн мають наміри спершу вступити в менш масштабні фінансові союзи, - як наприклад, Західноафриканський економічний і валютний союз і Центральнопівденноафриканське валютно-економічне співтовариство [12]. Зараз можливість створення нових резервних валют і економічних союзів стає все більш реальною, що обумовлено як нестабільністю долара США, так і перманентними кризовими явищами зони євро.

Золотовалютні резерви України знаходяться під контролем держави в особі Національного банку України і уряду України. Золотовалютні резерви (офіційні резервні активи) розраховуються в доларах США і представлені у вигляді монетарного золота, іноземної валюти і державних цінних паперів, номінованих в цих валютах. Резерви використовуються для здійснення міжнародних розрахунків і платежів, покриття дефіциту платіжного балансу, стабілізації курсу національної валюти.

Структура і динаміка золотовалютних резервів України представлена на рис.6 і в таблиці.4. Як видно, починаючи з 2003 року золотовалютні резерви України демонстрували стійке зростання і на кінець 2007 року склали 32,5 млрд.долл. Така динаміка пояснюється стабільним економічним зростанням і, на тлі цього, можливістю Національного банку поповнювати офіційні резерви.

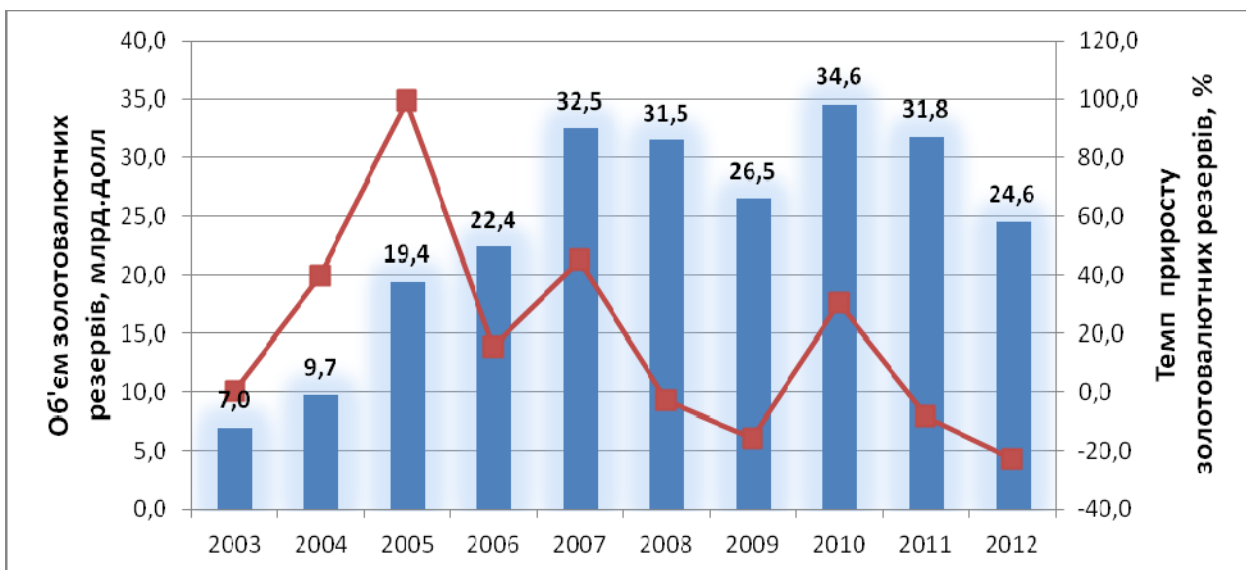

Рис. 6 Динаміка золотовалютних резервів України 2003-2012рр*. [14]

*- за станом на кінець періоду

У кризові 2008-2009 рр. у зв'язку із зростанням дефіциту платіжного балансу і різким коливанням курсу гривни, Національний банк був вимушений проводити інтервенції на валютному ринку, що привело до падіння рівня золотовалютних резервів до 26,5 млрд. дол.

Починаючи з 2010 року економічна ситуація в країні почала стабілізуватися, економічне зростання поновилося (4,2% зростання ВВП), що зумовило збільшення золотовалютних резервів до 34,5 млрд.дол. за станом на кінець 2010 року.

Таблиця 4

Структура офіційних золотовалютних резервів України* [14]

Період	Всього	Резерви в іноземній валюті	Резервна позиція в МВФ	Спеціальні права запозичення	Золото
2003	6 943	6 662	0	21	260
2004	9 715	9 490	0	1	224
2005	19 391	18 987	0,004	1	403
2006	22 358	21 843	0,004	1	513
2007	32 479	31 783	0,01	3	693
2008	31 543	30 792	0,03	9	743
2009	26 505	25 493	0,03	64	948
2010	34 576	33 319	0,03	8	1 249
2011	31 795	30 391	0,03	18	1 385
2012	24 546	22 647	0,03	9	1 890

*- за станом на кінець періоду

У 2011 році напередодні парламентських виборів Кабінет міністрів України не зважився на виконання вимоги МВФ збалансувати бюджет "Нафтогазу" шляхом підвищення ціни на природний газ для населення. Внаслідок чого Україна не змогла отримати черговий транш у рамках ув'язненого в 2010-му році кредитної програми МВФ. Тому Національному банку довелося обходитися "власними силами". У результаті, золотовалютні резерви знизилися з \$34, 6 млрд.дол. до \$31, 8 млрд.дол.

Відносно різке зниження рівня золотовалютних резервів спостерігалось за підсумками 2012 року - офіційні резерви знизилися на 6,8 млрд. дол. Це зниження було обумовлене виплатою 3,7 млрд. дол. по позиках МВФ, а також погашенням виплат єврооблігацій і відсотків по зовнішніх держборгах. Крім того, частина золотовалютних резервів пішла на задоволення спекулятивних очікувань населення в 2012 році: за минулий рік було додатково скуплено готівкової валюти на суму більше 8 млрд.дол., що послужило причиною активних валютних інтервенцій з боку Національного банку з метою стабілізації курсу національної валюти.

Експерти фінансових ринків припускають, що в 2013 році золотовалютні резерви України виростуть за рахунок кредиту МВФ, а також за рахунок зростання експорту продуктів харчування, об'єм експорту яких запланований на рівні 22 млрд. дол., що порівнянно в рівнем експортної виручки від продажу українського металу [15].

Також слід зазначити збільшення долі золота в структурі офіційних резервів України. Так, в 2003 році доля золота складала 3,7%, а вже в 2013 році доля золота виросла до 7,7%, що обумовлене підвищенням рівня нестабільності на валютному ринку і наміром Національного банку диверсифікувати валютні ризики.

За станом на 31.12.2011 року структура золотовалютних резервів НБУ по видах валют мала наступний вигляд (рис. 7) :

- долар США - 49% (оскільки велика частина усіх зовнішньоекономічних розрахунків в Україні здійснюється в американських доларах);

- євро - 31%;

- англійський фунт стерлінгів - 7%;

- інші валюти (ієна, швейцарський франк) - 13%.

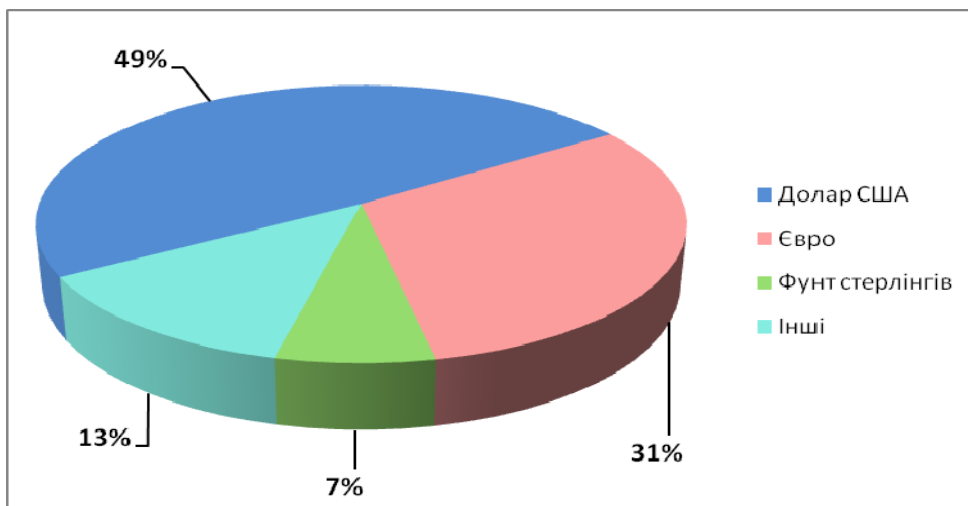

Рис.7 Структура валютного компонента золотовалютних резервів Національного банку за станом на 01.01.2012р. [16]

На рис.8 представлена структура валютного компонента офіційних резервів за станом на початок 2011 року. Як видно, впродовж 2011 року сталися істотні зміни: значно знизилася доля долара США з 57% до 49%, збільшилася доля інших валют з 4% до 13%. При цьому доля євро залишилася практично без змін.

Поки що основна доля в структурі офіційних золотовалютних резервів належить активам в американських доларах, хоча видно, що йде робота відносно зниження його питомої ваги. В той же час керівництво Національного банку України говорить про те, що в перспективі можливе збільшення долі китайського юаня, японської ієни і інших валют в структурі офіційних запасів, залежно від формування структури зовнішньої торгівлі.

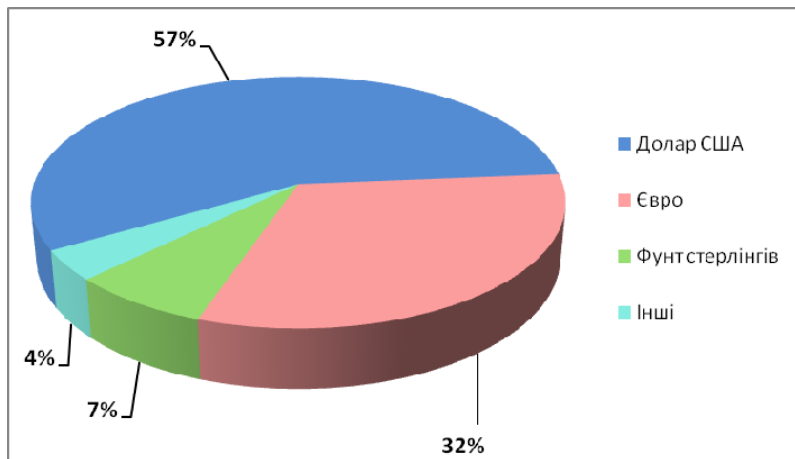

Рис.8 Структура валютного компонента золотовалютних резервів Національного банку за станом на 01.01.2011р. [16]

В той же час зниження долі долара США в структурі золотовалютних резервів може зробити їх дуже уразливими на тлі постійного зниження вартості євро, фунта стерлінгів і швейцарського франка до долара США, що спостерігається останнім часом. З іншого боку це має свої позитивні сторони - передусім, в результаті були отримані диверсифіковані резерви, не залежні від коливань якої-небудь однієї валюти.

Висновки.

З метою вивчення проблеми вибору резервної валюти розглянуті основні сучасні тенденції світової економіки, пов'язані з тим, що значна частина золотовалютних резервів концентрується в країнах Південно-східної Азії в результаті експортної орієнтації економік цих країн, при цьому доля розвинених країн в структурі світових валютних резервів стабільно скорочується.

Проаналізовані і охарактеризовані основні процеси формування і використання золотовалютних резервів в умовах нестабільності фінансових ринків, значної волатильності курсів ключових валют - долара і євро, що формують основну частину світових золотовалютних резервів. Розглянуті можливості утворення нових регіональних економічних союзів і введення нових резервних валют з метою захисту від глобальних фінансових потрясінь і досягнення валютної стабілізації.

Визначена важливість золотовалютних резервів України як інструменту валютної політики Національного банку з метою підтримки курсу грошової одиниці, захисту від спекулятивного переміщення капіталів на фінансових ринках. Розглянута і проаналізована структура офіційних валютних резервів України з позицій її оптимальності і диверсифікації валютних ризиків.

РЕЗЮМЕ

У статті досліджуються сучасні світові тенденції накопичення та використання міжнародних золотовалютних резервів, питання оптимізації структури валютних резервів в умовах нестабільності курсів ключових валют.

Ключові слова: золотовалютні резерви, резервна валюта, міжнародні резерви, ключові валюти.

РЕЗЮМЕ

В статье исследуются современные мировые тенденции накопления и использования международных золотовалютных резервов, вопросы оптимизации структуры валютных резервов в условиях нестабильности курсов ключевых валют.

Ключевые слова: золотовалютные резервы, резервная валюта, международные резервы, ключевые валюты.

SUMMARY

The article investigates the modern world trends of accumulation and use of international reserves, how to optimize the structure of foreign exchange reserves in unstable rates of key currencies.

Keywords: foreign exchange reserves, reserve currency, international reserves, the key currency

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Центральний банк та грошово-кредитна політика: підруч. / [Мороз А.М., Пуховкіна М.Ф., Савлук М.І. та ін.]. – К.: КНЕУ, 2005. – 556с.
2. Вожжов А. Україна в новій архітектурі світової валютної системи / А.Вожжов, О.Білоусов // Вісник НБУ. – 2011. – №8. – с. 24-29.
3. Райзберг Б. А., Лозовский Л. Ш., Стародубцева Е. Б. Современный экономический словарь. 5-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2007. – 495 с.
4. Чабаненко І. Золотовалютні резерви: проблеми формування та управління / І.Чабаненко, В.Фіногеева // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: Збірник наукових праць. – Маріуполь: ДВНЗ «ПДТУ», 2012. – Вип. 2, Т. 1. – 217 с.
5. Лупін О.Б. Нові фінансові інструменти в управлінні золотовалютними резервами НБУ / Лупін О.Б. // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. Т. 9. – Суми : Мрія-1 ЛТД : УАБС, 2004. – С. 24-30.
6. The World Factbook (Centrat Intelligence Agency) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.cia.gov>.
7. Ковальчук А.Т. Валютные резервы: проблемы формирования, размещения, использования [Електронний ресурс] / А.Т. Ковальчук, И.В. Матиос. – Режим доступу: <http://www.soskin.info>.
8. Журавка Ф.О. Проблемні аспекти вибору резервної валюти при формуванні та управлінні золотовалютними резервами: світові тенденції та Україна / Ф.О. Журавка // Вісник СевДТУ : збірник наукових праць. – Випуск 92 "Економіка і фінанси". – Севастополь: Вид-во СевНТУ, 2008. – С. 72–77.
9. Currency Composition of Official Foreign Exchange Reserves (COFER) [Електронний ресурс]: Міжнародні накопичення в іноземних валютних резервах. Офіційний сайт міжнародного валютного фонду / Режим доступу: <http://www.imf.org/external/np/sta/cofer/eng>
10. Маслов О. "Динар залива", золото, энерговалюта и вектора в мультивалютное будущее после Первой глобальной Великой депрессии // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.polit.nnov.ru/2008/01/15/multigconsens/>
11. Зыкова Т. АСУ – соперник доллара и евро. – “Российская газета” – Столичный выпуск № 3971 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rg.ru/2006/01/16/acu.html>
12. Эдельберто Лопес Бланч. СУКРЕ – ещё один удар по доллару // “Rebe lion”.– Испания. – 26/10/2009 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.urist.in.ua/showthread.php?t=47485>
13. Софіщенко І.Я. Юань і євро: перспективи у лізі міжнародних резервних валют / І. Софіщенко // Вісник Національного банку України : Науково-практичний журнал. - 2011. - N 7. - С. 50-54

14. Міжнародні резерви та ліквідність в іноземній валюті [Електронний ресурс] / Статистика НБУ – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=45272>
15. Охрименко А. Что для нас золотовалютные резервы. – “Бизнес” – Бизнес-блог // Финансы [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.business.ua/blogs/finansy/blog_ahrimenko/1272/
16. Национальный банк Украины / Годовой отчет 2011 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=121938>

УДК 339.92-339.98

МОДЕЛЮВАННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ КОНСТРУКТІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЗРУШЕНЬ

Резнікова Н.В., к.е.н., доцент кафедри світового господарства та міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку міжнародних економічних відносин характеризується діалектичною взаємодією глобального та національного. Така площина потенційної взаємодії створює множинність варіацій взаємозв'язків та взаємозалежностей глобальних акторів, одні з яких встановлюють правила гри, а іншим відведено завідомо визначені функції та межі розвитку. З'ясування природи та чинників економічної залежності країн, їхнього домінування та взаємозалежності дозволить не лише по-новому оцінити роль держав у викликах сьогодення, але й по-новому осягнути доробок теорій, присвячених проблематиці міжнародної економічної взаємодії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначенню специфіки позиціонування гео економічних акторів та системних механізмів залежності присвятили свої праці, А. Амсден, А. Валенсуела, А. Вендт, Б. Брюер, Б. Сілвер, Г. Файрбах, Дж. Арігі, Дж.-А. Капоразо, Дж.-С. Валенсуела, К. Чейз-Дан, Р. Бреннер, Т. Саміт. Втім, попри небайдужість економістів до дослідження феномену приреченості на перебування у числі периферії світової економіки або її центрів сили, науковці оминули увагою вивчення самого феномену економічної залежності як багаторівневого явища, що і **являє собою важливе наукове завдання.**

Мета наукової статті полягає у відслідковуванні етимології поняття «залежність»

Результати дослідження. Взаємозалежність у сучасному світі, зазвичай, спонукає до економічної співпраці, тому що, з одного боку, економічні взаємовигоди, як правило, є результатом співпраці, а, з іншого, альтернативна поведінка, що виключає співпрацю, зазвичай, не приносить жодних вигод країнам, яких це стосується. У сучасному світі випадки абсолютної автаркії і повного домінування й залежності трапляються надзвичайно не часто, якщо взагалі трапляються. Майже всі країни досягли політичної незалежності і виробили певний рівень економічного впливу щодо колишньої колоніальної влади. Це означає, що випадки абсолютної автаркії, повного домінування і повної залежності будуть граничними. У сучасному світі країни є більш або менш економічно домінуючими, більш або менш економічно залежними (Див. Рис.1).

Навіть взаємозалежність у сучасному світі трапляється не часто на відміну від того, як нам здається. Сучасному світові характерне зростання економічної залежності для деяких країн та відповідного економічного домінування для інших, хоч історія й не стоїть на місці. Слід зазначити, що саме зараз існує найбільший потенціал виникнення економічної взаємозалежності. І це вигідно для усіх країн. Справедливо стверджувати, що сучасні технології створюють об'єктивну основу для взаємозалежності, але два інші фактори роблять відносини взаємозалежності ще привабливішими.

По-перше, незважаючи на моральні причини, багато країн, що ворогують між собою, все ж усвідомлюють, що в ядерну епоху війна є надзвичайно ризикованою й дорогою і в абсолютному, і у відносному розумінні порівняно із застосуванням дипломатичних, політичних і, особливо, економічних заходів. Другий фактор на користь економічної взаємозалежності – це створення великої кількості регіональних економічних і політичних угруповань, які, за умови успішного об'єднання, сприятимуть нарощуванню нетто-ефекту на старіші і потужніші угруповання.

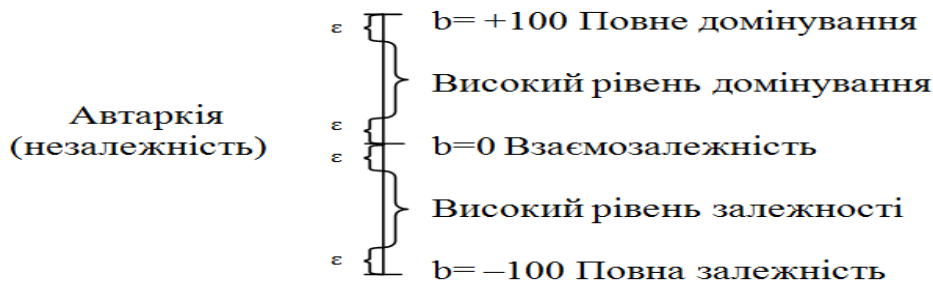

Рис. 1. Економічна залежність, домінування, взаємозалежність і автаркія

Примітка:

де ϵ є малою додатною величиною.

де β = відносний вигравш для $A(B)$ від її економічної взаємодії з $B(A)$, тобто, вигравш $A(B)$ від її економічної взаємодії з $B(A)$ відносно вигравшу $A(B)$ від економічної взаємодії зі світом.

Вживання терміну “економічна взаємозалежність” само по собі передбачає, що всі країни, які вступають в економічну взаємодію одна з одною, отримують від цього вигравш, а, відтак, стають залежними одна від одної. Щоправда, один з учасників торгової діади може більше залежати від іншого. Невідомо лише, чи країна, яка отримує більший вигравш, є також і більш залежною? Можна сказати, що саме країна, яка більше вигравє від торгівлі, буде більше втрачати у разі її припинення, а тому є більш залежною. З іншого боку, існує думка, що саме більш залежні країни отримують мінімум переваг від торгівлі.

Справді, у літературі з питань економічної залежності “залежність” трактується саме як відсутність самостійності країни, а не просто асиметрична форма взаємозалежності. Асиметрична форма взаємозалежності, що передбачає дисбаланс у відносинах між двома країнами, може набувати як:

- а) форми повної незалежності А від Б за повної залежності Б від А;
- б) повної незалежності Б від А за повної залежності А від Б.